

Kamran Məmmədov–100**Nurlu əməllərin işığında****Solmaz Həyatova (Fərzəliyeva)**

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. Azərbaycan.

O adam xoşbəxtdir ki, sözünü, əməlini, qəlbini və əməlini xalqının tərəqqisinə, onun hər-tərəfli inkişafına həsr edir. Belə insan, yüz illərlə nəsillərin, vətən övladlarının xatirəsində yaşayır.

Kamran (Dadaşoğlu) Məmmədov yarım əsrə yaxın zaman daxilində çox zəngin və mürəkkəb yaradıcılıq yolu keçən, ictimai-siyasi həyatla, ədəbi mühitlə, müxtəlif sənət adamları ilə sıx təmasda olan, XX əsr ədəbiyyatının tədqiqində, ədəbiyyatşünaslığın inkişafında xüsusi və önəmli yeri olan ziyalılardan biri olmuşdur.

Kamil insan, yaxşı vətəndaş, ədəbiyyatşünas alim, görkəmli tədqiqatçı, filologiya elmləri doktoru, professor, yeri gələndə ara-sıra şeirlər, hekayələr yazan Kamran Məmmədov (Dadaşoğlu) haqqında söz demək onu tanıyan və yaxud onunla əməkdaşlıq edən şəxsə böyük bir iftixar hissi doğurur desək, yanılmırıq. Heç təsadüfi deyil ki, xalqın həyatında mühüm rol oynayan şəxslərə hörmət və ehtiram vardır. Belə şəxsiyyətlərdən söhbət açmaq, onların keçdiyi həyat yolunu vəzərləmək çox maraqlıdır. Maraqlıdır ona görə ki, onlar həyatın yollarında hər cür ağır-aciya dözmüş, keşməkeşli həyatın yollarında bir çox çətinliklərlə üz-üzə gəlmişlər. Lakin bu çətinliklərə sinə gərək haqqı nahaqdan, mürdi namərdən ayırmışlar. Ömürlərini elmə, yazıb-yaratmağa həsr etmişlər. Kamran Məmmədov da belə insanlardan idi. Onun qəlbə vətən sevgisi və məhəbbət ilə döyünürdü.

Şuşada dünyaya göz açan fədakar alimlər, mənbəyini doğma təbiətin gözəlliklərindən alan ədəbi və elmi yaradıcılığı xalqa məhəbbət nümunəsinə çevrilmiş, humanist təbiətinə və nəciyyəsinə görə fədakarlıq və mərhəmət mucasəməsi kimi sevilmişdir. O həm də Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində diqqətəlayiq yer tutan söz və sənət simalarındandır.

Yaşıl təbiəti, münbit torpağı, saf və bülür bulaqları, göz oxşayan meşələri, sərin yaylaqları olan, sazlı, sözlü, nəğməli, gözəl mənzərəli bir diyarın abı havası onun yaradıcılığında, rəngarəng məqalələrində bir daha öz əksini tapmışdır.

Kamran Məmmədovun geniş qəlbə var idi. Bunun nəticəsidir ki, Qarabağdan Bakıya üz tutanlar ilk növbədə Kamran müəllimin evinə qonaq düşürdülər.

İnstituta qəbul olunan gənclər onun evində qaldılar. Evində qalan qohum, dost-tanışların uşaqları burada nişanlanıb, toy edib, özlərinə yurd-yuva qururdular. Xeyirxahlıq elə bil Kamran müəllimin adına yazılmışdı. Ona görə də Qarabağ elinin böyükdən-kiçiyə hamısı Kamran müəllimi öz doğması kimi sevirdi, ona böyük hörmət və ehtiram göstərirdilər. O, Qarabağın bütün bölgələrində yaşayan soydaşlarının problemləri ilə, ailə vəziyyətləri ilə daima maraqlanardı və onların problemlərini həll etməyə çalışardı. Çox vaxtlar isə onlara yardım da edərdi.

Kamran Məmmədov uzun illər Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin böyük bir kollektivinə rəhbərlik etmişdir. Bu müddət ərzində ədəbiyyatşünaslıq elminə dair yüzlərlə elmi məqalə və monoqrafiyanın, hekayə kitablarının müəllifi olmuşdur. İşlədiyi müddətdə onlarla elmlər namizədi və elmlər doktoru yetişdirmişdir. Kamran müəllim, əslində layiq olduğu titulları almışdı və hər şeydən uca olan insanlıq titulu bütün adlardan üstün tutmuşdu.

İnsanın mənəvi keyfiyyətləri, nəcib sifətləri ilk növbədə onun xeyirxahlığı ilə ölçülür. Bincyi-qədimdən peyğəmbərlər, imamlar çox xeyirxah olmuşlar və onların bu intəhasız dərəcədə xeyirxahlıqları onları Uca Allah tərəfindən hər iki aləmin ən yüksək mərtəbəsinə ucaltmışdır. Zətan İslam dininin cəvharini də xeyirxahlıq təşkil edir ki, istər müqəddəs Qurani-Kərimin mübarək ayələrinə dayanan İslam Peyğəmbərinin (s.ə.A.v) və istərsə də onun pak Əhli-Beytinin (ə) xeyirxahlığı haqqında İslam tarixində həddindən çox vurğulanmış və bu bərədə bəlkə də,

minlərlə kitablar, risalələr yazılmışdır.

Azərbaycan xalqının zətan xeyirxah olması məhz onun müqəddəs Qurani-Kərimin mübarək ayələrinə və İslam ehkamlarına ən çox riayət etməsindən irəli gəlir. Azərbaycan xalqı bir xalq kimi xeyirxahdır və bunun bariz nümunəsi də onun tolerantlığı, qonaqpərvərliyi, yuxıların əlindən tutub qaldırmağı, ehtiyacı olanlara əl tutmağıdır ki, bütün bunlar Kamran müəllimin mənəvi keyfiyyətləri idi.

Kamran müəllim məhdud, dar çərçivəli alim deyildi. Ədəbiyyatşünaslıq elminin hansı sahəsi olursa olsun, o sahədə yüksək səviyyədə fikir söyləyər, müzakirələrdə iştirak edər.

Ədəbiyyat tariximizdə önəmli yer tutan Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Nəcəf bəy Vəzirov, Yusif Vəzir Cəmənzəminli, Qasimbəy Zakir, Üzeyir Hacıbəyli kimi yüksək sənət adamlarından ürəklə yazdığı, həvəslə nəşr etdirdiyi kitablarında, bir çox elmi məqalələrində yazıçıların həyat və yaradıcılıqları, onlar haqqında xatirələri Kamran müəllimin qələmində öz dözünlügü ilə əksini tapmışdır.

Yazıçıya yaraşan sənətkar mədəniyyəti, dərin bilik, həyat təcrübəsi, gözəl və təsirli qələm, zəngin müşahidə qabiliyyəti, sözün əsl mənasında, sadə və əlvan bədii dil, şəxsi nəzakət, məhrəbanlıq, həssaslıq – bütün bunların hamısı, onun şəxsiyyətində cəmlənmişdi. Bütün bunlar onun özünü də, yaradıcılığını da nurlandıran dəyərlər idi.

Yüzlərlə sanballı məqalələrində, iri həcmli dəyərli tədqiqat əsərlərində də elmi-nəzəri fikirlərlə yanaşı, həssas bir alim dəqiqliyinin, alim məhəbbətinin əlamətləri açıq-aydın görünürdü.

Kamran müəllimin ömür yolu gənc alimlərə örnək idi, desək, yanılmırıq. O, tükənməz enerji, bir az gərgin, lakin möhkəm qüruru, qayğıkeş siması, qabiliyyəti, nizam-intizamı, səliqə-səhmanı ilə seçilən, həmişə düzgünlüyün tərəfdarı olan, hamıya kömək əlini uzadan qayğıkeş insanlardan idi.

Kamran müəllim həmişə qayğılı görünürdü. Başqasının dərdini özünün dərdi hesab edirdi. Buna görə də həmişə narahat görünür, onunla danışanda, söhbət edəndə, gözlərindəki çöhrəsindəki qəm-qüssə özünü büruzə verir. Təsədüfi deyil ki, Ədəbiyyat İnstitutunda hamı onu sevirdi və alimə dərin hörmət göstərirdi. Bir sözlə, Kamran müəllim başqalarının halına yanan, onların problemlərini həll etməyi özünə borc bilən insanlardan idi. Çox hörmətli hamıya yardım edən xeyriyyəçi milyoner Zeynalabdin Tağıyevin qızı Sara xanım həmişə olduğu kimi bir gün yenə şöbəmizə gəlmişdi. Sara xanım Kamran müəllimin ən yaxın dostu, sirdaşı, idi. Kamran müəllim həmişə ona yardım da edər. Günlərin bir günü bizim şöbəyə gələndə onun ayaqqabısının altın açıldığını görən Kamran müəllim çox pis oldu və elmi işçilərdən birinə pul verib yaxınlıqdakı mağazına göndərdi, Sara xanım onu çox çətinliklə qəbul etdi.

Kamran müəllim onu Sara xanıma verib çox nəzakətlə dedi: Sara xanım, sənin ad gününə hədiyyə edirəm. Çox xahiş edirəm, əlimi geri qaytarma. Sara xanım bir qədər duruxdu və bir qədər düşündükdən sonra hədiyyəni qəbul etdi və dedi: -Kamran müəllim siz həmişə məna qayğı və ehtiram göstərirsiniz.

Bir gün Zori Balayanın "Ocaq" kitabını şöbədə müzakirə edirdik. Kamran müəllim qəlbinin yangısını gizlədə bilmədi, Balayan haqqında kobud ifadələr işlətdi: Azərbaycanın çörəyini yeyən bu kimi alcaqlar vətənimizə xəyanət edər, torpağımızı özünüküləşdirirlər.

Kamran müəllim xalq yaradıcılığını, müstiqni, aşiq ədəbiyyətini, sazı, sözü çox sevərdi.

O, gənclərə məhəbbət və qayğı ilə yanaşı, onların elmi yazılarına böyük həssaslıq göstərirdi, məsləhət və köməyini heç vaxt əsirgəmir.

Uzun illər Azərbaycan ədəbiyyatı tarixindən dediyi dərin məzmunlu elmi mühazirələrdən məlum olur ki, bu həlim təbiətli, qayğıkeş, görkəmli, həssas alim gəncliyimizin keşiyində hər an ayıq-sayıq dururdu. Kamran müəllim, mənən, ruhən çox zəngin bir insan idi. Bu zənginliyi o, damla-damla, zərrə-zərrə qazanmışdı. O, Qarabağ işğal olunandan sonra çox narahat idi. Üzündəki narahatlığı, gözlərindəki qayğını belə ifadə edirdi:

"Qarabağ gözəldir. Onun keşilməz dağlarını, qayalarını, qalın və ayaq dəyməmiş meşələrini, dağ çaylarını və şəffaf bulaqlarını Azərbaycan səirləri öz şeirlərində az tərənnüm etməmişlər. Uca dağların döşündə Şuşa şəhəri yerləşmişdi. Şuşa nəinki özünün gözəl təbiəti, həm də yüksək

poeziya aləmi və qabaqcıl mədəniyyəti ilə şöhrət tapmışdır. Şuşanı əbəs yerə musiqi və poeziyanın beşiyi adlandırmırlar. Demək olar ki, Azərbaycanın bir çox məşhur sənətkarları Cabbar Qaryağdıoğlu, bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli, Bülbül, Xan Şuşinski, məşhur tarzən Qurban Pirimov və bir çox başqaları Şuşada doğulmuşlar.

Bu dünya həmən dünyadı. Lakin insanlar dəyişib. Vətən, həmin vətəndir. Lakin bütövlüyü pozulub. Mənim üzümdəki və qəlbimdəki ağrı-acı da bununla bağlıdır. Qarabağım bu gün mahnı əvəzinə ağı deyib ağlayır. Bizim üçün qərubsəyib. Üzeyirin, Bülbülün, Seyid əminin, Xan Şuşinskinin ruhları bizdən inciyib, Xan əminin «Kəsmə şikəstəsi» qərubsəyib.

Ancaq mən inanıram ki, bir gün qələmimi Şuşa qalasında, Qarabağın azadlığına həsr etdiyim məqalə, kitablarımı yazmağa həsr edəcəyəm. Vətən bir gün bütövləşəcək. Mən, buna bütün varlığımı əminəm və bir gün Azərbaycan bayrağı öz yurd-yuvasında, öz torpağında erməninin gözüünü çıxara-çıxara Şuşa qalasında dalğalanacaqdır».

*Kamran Dadaşoğlu peşiman deyil,
Ümidi sabahdı, ah-aman deyil,
Dünyada şən-şöhrət, ad iman deyil,
Öz adı, əməli xoş məsəllidi....*

Nəhayət, alimin arzusu bu gün çin olmuşdur.

Azərbaycanın bayrağı Şuşa qalasında dalğalanır. Çox təəssüf olsun ki, Kamran müəllim bu günü görə bilmədi.

Kamran müəllim böyük şəxsiyyət idi. O, sağlığında özü üçün insanlığın heykəlini ucaltmışdır.

Uzun illər mən Kamran müəllimlə bir şöbədə işləmişəm. O, mənə həmişə “yaxşı qız” deyə müraciət edərdi. Elmi rəhbərim olsa da, son vaxtlar xəstəliyi ilə əlaqədar rəhbərliyi Əflatun Məmmədova tapşırırdı və dedi: Solmaz işləyən, zəhmətkeş xanımdır. Ondan muğayət ol, başa düşmədiyini başa sal. O, tək mənə deyil, başqa işçilərinə də həmişə qayğı ilə yanaşırdı.

Kamran müəllimin ölümü hamımızı sarsıtdı. O, ağır xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişdi. Onun həyatda etdikləri etmədiklərindən çoxdur.

Allah Kamran müəllimə rəhmət etsin!